

EPISTEMOLOGIJA

vprašanja in odgovori

1. PSIHOLOGIČNI DEJAVNIKI ZAZNAVE (Ornstein)

Potrebe, namere in težje posameznika povečujejo njegovo občutljivost in dovzetnost za določen vidik ali del okolja.

Npr.: znojenje poleti poveča potrebo po slani hrani, med čakanjem na prijatelja je oseba bolj občutljiva za dražljaje ali razlike in prijatelja prej opaziš

Pretekle izkušnje posameznika priredijo proces sprejemanja dražljajev oz učinkovitih razlik (input proces) tako da oseba sestavlja neko podobo na podlagi majhne količine sprejete informacije

Npr.: ko je študentka prišla domov si je zaželela pomaranče, stopila je v shrambo segla na polico, kjer so navadno hranili pomaranče in vzelo eno ter si jo olupila. Nenadoma se ji je zdel čuden okus, pogledala je ugotovila da to ni pomaranča

Pričakovanje prihodnjih dogodkov pri posamezniku

Npr.: junakinja Pestrne se je prestrašena vračala ponoči skozi gozd domov in v vsakem grmu ali štoru videla pošasti.

Izključevanje stalnic iz polja zavesti posameznika

Npr.: gibi neke spretnosti npr.: šofiranje avta je na začetku polno zaposli posameznikovo zavest, z napredovanjem pa gibi postanejo avtomatični in se jih sploh ne zavedamo več

Učinek "Bowery El" je oznaka za pojav, ko se ljudje tako navadijo nekega dražljaja da se tudi po njegovem prenehanju še naprej odzivajo, kot bi se še vedno ponavljal

"Furstov" učinek so poimenovali dogajanje, ko začne človek stvari, ki jih je že nešteto videl, gledati na vedno enak način, očesno gibanje postane stereotipno.

Učinek "kognitivne slepe pege" - kadar slika pade na slepo pego na mrežnici, ne vidimo

Primer slede pega je lahko vsak navajeni način doživljanja, zaznavanja, da se ga ne zavedamo. Zavemo se ga šele ob zadostni spremembi

Npr.: narišemo krog in križ v isti ravnini - počasni približujemo obrazu - pri razdalji okrog 25 cm slika kroga nenadoma izgine iz vidnega polja

2. NEPROSTOVOLJNI UPORABNIKI

So tisti ljudje, ki jih opredeljujemo kot uporabnike, kliente, ki prejemajo psihosocialno pomoč, vendar pa le-te ne želijo in je ne iščejo.

Mandatni uporabniki so tisti, ki jim je bila storitev socialne ustanove predpisana z zakonsko odredbo ali ukrepom.

Npr: zaporniki, osebe z zakonsko določenim stikom z družino zaradi suma zlorabe ali zanemarjanja otrok ali partnerja.

Nemandatni uporabniki so tisti, ki doživljajo formalni ali neformalni pritisk drugih naj sprejmejo socialne storitve. Običajno so to situacije, kjer imajo drugi moč, da pripisujejo težave in vplivajo na potencialne uporabnike, da privolijo v storitev.

Npr: učenec, ki ga učiteljica pošlje k šol. soc.del., ker se je stepel s sošolcem, uporabniki prepovedanih drog, ljudje s prizadetostmi, ki morajo sprejeti pomočnika, če želijo pridobiti določene koristi, primer parov, kjer eden od partnerjev sam poišče pomoč, drugi pa le z odporom sodeluje, zaščita otrok, duševno zdravje, demenca

3. MODELI SOC. DELA Z NEPROSTOVOLJNIMI UPORABNIKI

Perspektiva socialnega konflikta: (Chingolani)

Gre bolj za politični kot terapevtski odnos. Sos.delavec zavzame različne vloge:

- uporablja moč okoliščin ali institucije za doseg uporabnikove privolitve ne glede na njegove želje in interese: **vloga »vsiljevalca«**
- pogaja se z uporabnikom in pri tem upošteva njegove pravice: **vloga »pogajalca«**
- ne predstavlja niti interesov družbe, niti uporabnika – želi poskrbeti za oba: **vloga »mediatorja«**
- predstavnik izključno uporabnikovih interesov: **vloga »zagotornika«**
- igra bolj skrito, manj vidno vlogo: **vloga »svetovalca, inštruktorja«**

Na naloge osredotočen model prakse (Doel in Marsh)

Da bi soc.del lahko ocenil ali ima opraviti s pros. ali nepro. upora., mora na prvem srečanju najprej raziskati ustreznost nadaljnjega dela. Pri odločitvi se opira na troje dejavnikov:

- jasnost klenovega namena
- jasnost delavčevega namena
- zakonito pooblastilo oz. mandat

V primeru popolne nepro.uporabnika ne moremo več govoriti o soc.delu. Za soc.delo je potrebna neka stopnja prostovoljnosti.. Soc.del. naj klient seznanj z načinom dela. (podobno kot kandidat ko se vključi v skupino). Takšno ogrevanje, pripravo za soc.delo imenujemo »tek na suhem«

Model zakonite in etične prakse (Ronney in Bibus)

a) zakonske smernice

- soc.del. jasno in brez presojanja opredeli razlog za stik
- opiše kaj se zahteva od soc.del. in kaj od klienta
- predstavi klientove pravice
- pojasni cilje in namen posredovanja sotrteiv

b) etične smernice

- zagotoviti uporab. pravico do samoodločanja
- to pravico lahko omejimo le v primeru, ko ocenimo, da uporabnikova dejanja povzročajo resno tveganja zanj ali druge
- zaradi možnosti zlorabe so soc. dela. dolžni opravičiti njeno neobhodnost

c) smernice zakonite in etične prakse

- zagotoviti klientu pošten proces
- uporabiti dobronamernost znotraj ustreznih meja
- spodbujanje krepitve moči in sposobnost rešiti problem
- posredovati pojasnilo o zahtevah o katerih se je mogoče pogajati
- zavezati se poštni komunikaciji
- zagovarjati soc. pravičnosti in pošteno obravnavo

4. ŠTIRI VRSTE DOGOVOROV, KI VPLIVAJO NA POVEČANJE MOTIVACIJSKE SKLADNOSTI (Rooney in Bibus)

- **pooblastilo, mandat, o katerem se je mogoče pogajati**
soc.del. se uspe dotakniti uporabnikovega problema, ki se prekriva z njegovim mandatnim, uradnim problemom.
- **"to za ono", "pogodimo se"**
čepprav mandatni uporabniki nimajo možnosti da bi zavrnili delo na uradno opredeljenih problemih, so včasih pripravljene sodelovati v zameno za določeno spodbudo pri reševanju problema
- **znebimo se pritiska ali mandata**
včasih mandatni upora. Pristanejo na sodelovanje, če to povežejo s ciljem znebiti se pritiska drugih ljudi.
- **privolitev po pojasnitvi**
v kolikor nepro.uporabnik ne pristane na sodelovanje, ga je soc.del. dolžan seznaniti z ukrepi izhajajoč iz uradnega pooblastila
- **dokončanje nalog, o katerih se ne strinjamo**
včasih se nepro.upora. strinjajo s celoto ali delom dogovora o sodelovanju, ne strinjajo pa se s posameznimi nalogami. Soc.del. lahko ponudi uporab. da sam izbere vrstni red.
- **dogovor glede specifično dogovorjenih ciljev**
soc.del. in upora. si podelita že po definiciji neenakomerno porazdeljeno moč. Izhod iz nepros. situacije se zdi še bolj oddaljen v kolikor soc.del. v procesu dela dodaja nove in nove zahteve.

5. MODEL OPAZOVANJA SKOZI KEBERNETIKO II. REDA

Kibernetika II. reda je v sistem opazovanja vključila tudi opazovalca. Model kibernetike II. reda pravi, da je vsaka opažena zakonitost delovanja opazovanega sistema res samo interpretacija, opis nekoga. Vsaka opazovalčeva interpretacija metaforično pobeli črno škatlo, prispeva k vtisu poznavanja, razlikovanju tega kar je bilo dotlej neznano. Naše interpretacije se vlagajo ena v drugo na način ki je analogen principu lesenih ruskih babušk.

Opazovalčev opis je vselej izraz njegove interakcije s sistemom, ki ga opazuje.

Tako opazovalec, kot črna škatla vsak sebe razlikujeta kot jaz. Ne opazuje le opazovalec (npr. soc.del.) črne škatle (npr. klientskega sistema), temveč tudi ta opazuje njega.

Trije kontekstni opazovanja:

- sebi znani opazovalec opazuje neznano
- sebi znana škatla opazuje neznanega opazovalca
- opazovalec in škatla drug drugega opazujeta in obravnavata kot neznanega
- novi, sebi znani opazovalec opazuje sistem neznanega opazovalca in neznane črne škatle

Z vsakim novim opazovalcem ki se pridruži sistemu opazovanja se torej spreminja kontekst opisovanja znanega in neznanega – belega in črnega.

Belo – znano implicira oz. predpostavlja stabilnost opisanega, črno – neznano pa njegovo nestabilnost, nejasnost in negotovost.

6. STRATEGIJE PRI SPEMEMBI I. REDA

Več istega

Prizadevamo si za rešitve, tako da uravnavamo problemsko situacijo s korigiranjem odklonov od zelenega stanja. Uporabimo spremembo za ponovno vzpostavljanje stanja, ki nam rabi kot merilo oz. norma. Če po tej poti ne dosežemo pričakovanega rezultata stopnjujemo svoje prizadevanje, v veri, da nam bo uspelo.

Npr: če želimo izgubiti odvečno težo se začnemo odrekati hrani, če ima otrok v šoli težave mu prepovemo stike s prijatelji, depresivnega očeta vzpodbujamo k dejavnosti, deloholično kolegico si prizadevamo zaustaviti in umiriti. Predvidena rešitev problema ne le ne reši težave, temveč celo prispeva k njenemu ohranjanju, največkrat pa celo povečanju – tako »rešitev postane problem».

Z vztrajanjem pri sistemu več istega sicer obvladamo motnjo na način spremembe I. reda, velikokrat pa ne privede do želene spremembe. V tem primeru je potrebna sprememba same strukture sistema, torej sprememba II. reda.

Zanikanje

Je poskus nemogoče spremembe in napake v logičnih tipih. Pogosto si svoje razumevanje težavne situacije poenostavimo z zanikanjem, da težava sploh ni težava in da problem sploh ni problem.

Takrat ko je potrebna akcija se je ne lotimo, po drugi strani si prizadevamo doseči spremembo, ki ni mogoča. Pogosto naredimo napako v logični razvrstitvi sprememb: prizadevamo si za spremembo I. reda, ko bi bila potreba sprememba II. reda in obratno.

Paradoksi

Vedenjski učinki paradoksa se kažejo v tipu brezizhodne situacije, v kateri so sporočila strukturirana na način klasičnega logičnega paradoksa.

Najpogostejši primeri: »Bodi spontan«, »Moraš me imeti rad«, »Bodi sproščen«

Paradoksalna so tudi naša sporočila, ko komu »vsilimo« serijo možnih odgovorov, potem pa »zahtevamo«, da se drugi prostovoljno odloči kateri odgovor bo izbral. Taka komunikacija nam pride pod kožo, da se je sploh ne zavedamo.

Raziskovalci in izvajalci psihosocialne pomoči so spoznali kritični vmesni prostor za razvoj mogočih konstruktivnih odgovorov (svetovalne in terapevtske interakcije) na dano problemsko situacijo.

Razvili so vrsto paradoksalnih postopkov, s katerimi želijo prispevati k oblikovanju konteksta za nastanek spremembe drugega reda. Ta sprememba pa lahko sproži spremembo tretjega reda. To je če gre za reševanje problema z drugim, z drugim, torej za spremembo celotnega sistema pravil .

8. LOGIKA in UPORABA PARADOKSA (trije tipični primeri)

Vedenjski učinki paradoksa se kažejo v tipu brezizhodne situacije v kateri so sporočila strukturirana na način klasičnega logičnega paradoksa

Najpogostejši primeri: »Bodi spontan«, »Moraš me imeti rad«, »Bodi sproščen«

Paradoksalna so tudi naša sporočila, ko komu »vsilimo« serijo možnih odgovorov, potem pa »zahtevamo«, da se drugi prostovoljno odloči kateri odgovor bo izbral. Taka komunikacija nam pride pod kožo, da se je sploh ne zavedamo.

Raziskovalci in izvajalci psihosocialne pomoči so spoznali kritični vmesni prostor za razvoj mogočih konstruktivnih odgovorov (svetovalne in terapevtske interakcije) na dano problemsko situacijo.

Razvili so vrsto paradoksalnih postopkov, s katerimi želijo prispevati k oblikovanju konteksta za nastanek spremembe drugega reda. Ta sprememba pa lahko sproži spremembo tretjega reda. To je če gre za reševanje problema z drugim, z drugim, torej za spremembo celotnega sistema pravil .

9. STRATEGIJE PRI SPREMEMBI II. REDA

Preokvirjanje

Pomeni situacijo problemsko razviti tako, da uporabnik razvije in ugleda nov pomen. Uporabnik naj vidi svoj problem v novi luči. Primer preokvirjanja → perspektiva moči: viri: družina(soc.mreža), eko.status (s čim razpolagaš, kje lahko sedaj dobiš denar), samopodoba (to je pa res neverjetno da ni nikjer nikogar), talenti, neuspehi (ki jih lahko preusmerimo), želje, hrepenenje, upanje ...

Watzlawick govori o nežni umetnosti preokvirjanja. To je prizadevanje »spremeniti konceptualni in čustveni kontekst v odnosu do katerega oseba doživi situacijo in ga umestiti v drug okvir.

Kar se kot rezultat preokvirjanja spremeni ni situacija, temveč pomen, ki ga oseba pripisuje in s tem tudi posledice situacije. Epiktet je dejal: težave nam ne povzročajo stvari same, ampak mnenje, ki jih imamo o teh stvareh.

Ko uporabljamo postopke, ki sprožijo spremembo II. reda, smo naravnani na vprašanje kako odnos

med dvema sistemoma deluje, in ne zakaj je tako in kaj oziroma kakšen je dani sistem.

V duhu kibernetike naravnosti se sprašujemo kaj se dogaja tukaj in zdaj, kaj lahko tukaj in zdaj storimo da bi sprožili spremembo

Zakaj je preokvirjanje tako pomembno?

Npr: predstavljajmo si da razlikujemo le rdečo in modro barvo. Svet beremo skozi ti dve barvi. Potem se naučimo razlikovati še zeleno in naša slika postane tribarvna, torej bistveno različna od prejšnje. Četudi izgubimo sposobnost razlikovanja tretje barve, nam izkušnja njene zaznave za vselej obarva razumevanje sveta, ki nikdar ne more biti povsem enako kot je bilo. Podobne so posledice preokvirjanja. Ko se nam enkrat posreči videti, razumeti neko stvar, dogodek, ne moremo tako zlahka in samoumevno zdrsniti nazaj v poprejšnjo sliko resničnosti. Prav zato so že minimalni spremembe v posameznikovi interpretaciji sebe in sveta tako dobrodošle in učinkovite.

10. EKSPERIMENT Z ZAZNAVO (opiši)

a) Eksperimentalno epistemologija raziskuje biološko strukturo organizma, ki zagotavlja vsebino in način spoznavanja in delovanja.

b) Kibernetična epistemologija proučuje jezik, razumevanje živih bitij, ki z razlikovanjem, interpretiranjem "oživljajo" predmete, da jih lahko zaznajo, o njih mislijo, z njimi ravnajo

Ad. a

Nevrofiziologi in biologi so dokazali, da čutila živih bitij zaradi potreb biološkega preživetja delujejo kot sistem redukcije in poenostavljanja *input* »informacije, kar omogoča le redkim dražljajem dostop do organizmova zaznave.

Npr: eksperiment z žabo: rezultati kažejo, da struktura očesa žabe omejuje njeno zaznavo le na štiri tipe vidne aktivnosti. Eksperiment z ribo : riba s kirurško obrnjenimi očmi se nikdar ne privadi novemu gledanju sveta, človek pa se z obrnjenimi očesnimi lečami že po nekaj tednih prilagodi

Ad. b

Bili so opravljeni različni psihološki eksperimenti z človekovo zaznavo. Npr.: učinek dobro naučenih kategorij – šlo je za barve in like igralnih kart – ne vsebine zaznave. Poskusne osebe niso opazile, da barve nekaterih igralnih kart niso usklajene z liki, dokler jih ni vodja eksperimenta na to opozoril.

Eksperimenti govorijo v prid hipotezi, da je človekova zaznava (kognicija, zavest, interpretacija) in ne registracija ali reprezentacija tisto kar biološka struktura naših čutil omogoča zaznati.

Ta hipoteza ima pomembne posledice za delo z ljudmi, saj predpostavlja, da se lahko s spremembo narave procesov interpretiranja človekove zaznave, kognicija spreminja.

11. SD KOT STROKA BREZ LASTNOSTI (Theodor M. Bardmann)

Avtor opredeljuje SD kot stroko brez lastnosti, torej stroko, ki ne daje prednosti nobeni od svojih značilnosti. SD se že desetletja upira vsakršnemu resnemu poskusu dokončne opredelitve kot stroke, ki jo odlikuje določena specifična značilnost. SD se mora pri vsakem primeru odločiti, kakšno obliko, lastnosti bo zavzeto - vsakokrat se na novo opredeljuje. Zato raziskovalci "bistva" SD neuspešno iščejo njegovo strokovno identiteto. SD pa se je nadaljevalo: brez nedvoumne identitete, brez jasno opredeljenih ciljev, brez uporabe koherentnih pristopov in konceptov.

13. PRAGMATIČN RESNICA (kdaj se uporablja)

Milanska šola družinske terapije, znamenita po svojih tehnikah uporabe paradoksa, zagovarja koncept »pragmatične resnice« kot najbolj uporabne resnice, oz. tiste interpretacije, ki jo razvijeta terapevtski in klientski sistem, (družina) ki povezuje določene dogodke in vedenje na tak način, da omogoči družini narediti konstruktivne spremembe.

Pri raziskovanju naj primernejše oblike, se pokažejo kot učinkovite metafore, analogije, zgodbe, šale.

Pomembna sta sprememba in stabilnosti, ki sta komplementaren par – jin in jang, kot nerazdružljiv proces našega doživljanja in ravnanja ter opisovanja stvari in dogodkov. Ne se poglobljati kdaj se je problem začel, kdo je kriv, ampak kaj bi lahko narediti da bi se stvar spremenila.

14. V ČEM JE SD SISTEMATIČNO, NESISTEMATIČNO (Bardmann)

Soc.delavec ki izbere za svoj strok. teoretski okvir kibernetiko II. reda, se ne more več doživljati kot ločenega od opazovanega sistema, temveč se doživlja kot opazujoči sistem. Sist. nesis.pristop zahteva veliko samostojnost strokovnjaka, saj se mora znajti in odgovoriti tukaj in zdaj, v vsakokrat novi, neponovljivi in nepredvidljivi soc. interakciji. Odgovornosti za svoje ravnanje ni več mogoče prelagati na smernice, navodila, predpise. Odgovornost ostaja naša lastna. K odgovornosti soc. delavca sodi tudi omogočanje tako soc. interakcije, da bodo tudi uporabniki njegovih uslug lahko prevzeli odgovornost za svoje odločitve. Čeprav se zdi tak strokovno-teoretski okvir s svojo zahtevo po samostojnosti zastrašujoč, je to pravzaprav vsakodnevna izkušnja soc.delavcev. Negotovost, ki jo s pozivom na raznolikost, samostojnost in odgovornost prinaša kebernetika II. reda je pravzaprav vsajena v gotovost nekega višjega rda.

15. MIN. IN MAX. ŽELEN RAZPLET PROBLEMA

V interakciji psihosocialne pomoči je pomembno večkrat preverjati dogovor glede želenega razpleta problema in ga po potrebi opredeliti na novo.

V tem je ključni pomen izraza želeni razplet problema, ki ga uporabljamo v nasprotju z drugimi formulacijamo kot denimo »cilj«

(cilj=implicira fiksno in jasno točko rešitve h kateri stremimo, želeni razplet problema se nanaša na vizijo smeri, h kateri se nagibamo, pri čemer se predstava razpleta prilagaja aktualnim okoliščinam)

V pomoč v želenem razpletu problema nam je lahko tudi Rosenthalov učinek = razumevanje, stališča, pričakovanja, teorije, praktične izkušnje eksperimentatorja, izvajalca intervjuja.

Opisano razumevanje je ena temeljnih predpostavk kibernetike II. reda po kateri vsi deli celote, vsi udeleženi akterji v interakciji vzajemno vplivajo drug na drugega. Odnos med njimi je krožen, kar pomeni da ne vpliva le eksperimentator na subjekt, temveč tudi obratno.

Odtod izhaja drugo ime za kibernetiko II. reda – kibernetika opazujočih sistemov, model opazovanja, po katerem ima vsak udeleženec v sistemu lastnost opazovalca, interpretira in določevalca pomena vsemu, kar je predmet njegovega opazovanja.

V skladu z želenim razpletom problema oblikujemo načrt mogočih korakov za sprožanje ustreznih sprememb. V tej fazi je odločilnega pomena strokovnjakovo vztrajanje pri operacionalizaciji majhnih, uresničljivih korakov o katerih se dogovori z drugimi udeleženi akterji.

Z oblikovanjem načrta je nerazdružljivo povezana namerna in razvidna uporaba povratnih informacij vseh udeleženi akterjev glede napredovanja pri uresničevanju načrta .

Gre za preverjanje epistemoloških predpostavk vseh udeleženi v interakciji psihosocialne pomoči.

Soc.delavec postavlja sebi in klientu vprašanja kot npr.: Kaj pričakujete (zase) od tega srečanja? Kaj bi se moralo v tem srečanju zgoditi, da bi imeli občutek dobro opravljenega dela, Kaj od tega kar smo se danes dogovorili je v skladu s poprej opredeljenimi željami

16. SPREMEMBE I. IN II. REDA

Watzlawick svojo razlago koncepta spremembe navezuje na nerazdružljivi komplementarni koncept stabilnosti, tako da uporabi teorijo skupin in teorijo logičnih tipov.

V skladu s teorijo skupin lahko razumemo povezovanje naših razlikovanj oz. razlikovanih enot v skupine kot osnovno sestavino naše zaznave in koncepta resničnosti. Za povezavo oz. kombinacijo katerih kolik članov skupine velja, da je tudi sam član te skupine.

Npr.:v morju neskončnega števila valov je kombinacija dveh ali več valov samo še en val več, člani skupine v različnih zaporedjih, kupimo več stvari v trgovini.....

Temeljna predpostavka teorije logičnih tipov je razlikovanje skupine, ki jo razredov, od njenih oz. njegovih članov. V nasprotju s teorijo skupin velja pravilo, da razred ne more biti član samega sebe. Pri primeru, da to dopustimo pri do logičnih paradoksov in nesmislov. Npr: izjava Krečana, da vsi Krečani lažejo. Če je njegova izjava resnična, potem zanika svoje lastno sporočilo in če je lažna, prav tako.

Spremembe I. reda potekajo znotraj (na ravni članov) sistema, ki sam ostaja nespremenjen.

Spremembe II. reda (spremembe sprememb I. reda) pa so take, da njihov pojav spremeni sam sistem in pomenijo korak izven danega sistema.

Skupine oz. razredi so nespremenljivi samo na ravni sprememb I. reda. (bolj ko se spreminja, bolj ostaja enako)

Pojav sprememb II. reda je tak, da spremeni sistem kot celoto, saj gre za spremembo v sklopu pravil, ki določajo strukturo oz. notranji red sistema.

K razumevanju teorije skupin in logičnih tipov lahko dodamo še koncept organizacije in strukture

Organizacija označuje tiste odnose ki morajo obstajati med sestavinami enote, da bi ta lahko obstaja oz. bil član določenega razreda. Npr: psihosocialna organizacija: ime ki ga dajo starši svojemu otroku in s katerim ga kličejo vse življenje. Otrok odrašča in se spreminja, ime pa je stalnica.

Struktura označuje sestavine (dele, člane) in njihove odnose, ki določajo posamezno enoto (sistem skupino, razred) in uresničujejo njeno organizacijo. Sestavni del enote in njihovi odnose se spreminjajo in nadomeščajo z drugimi (npr.: kovinskimi, plastičnimi, lesenimi ...) dokler organizacija enote ostaja nespremenjena.

Spremembe tretjega - višjega reda

To niso le spremembe na ravni organizacije, ampak spremembe temeljnih predpostavk (globalno interpretiranje pojavov): soočanje s smrtjo, posebni dogodki v življenju, prenehanje jemanje drog
Vsaka sprememba teži k stabilnosti.

Ekološka nevednost

Ekološko nevedni smo takrat ko spodbujamo razvoj sprememb pa se ne zavedamo da vsaka še tako zelena sprememba poruši dotedanje še tako nezaželeno ravnovesje. Če ne upoštevamo (stabiliziramo) novih sprememb in če ne spremljamo tega procesa potem se rado zgodi, da začnejo ljudje vleči nazaj v staro ravnovesje.

Ko že načrtujemo spremembo moramo poskrbeti za stabilizacijo (sistem varovalk) npr: fant, bivši odvisnik začne hoditi v službo ...

Krizo je treba najaviti , napovedati. Faza iz krize (konfuzije) ima velik potencial zato so jo začeli terapeuti namerno ustvarjati

17. PERSPEKTIVA MOČI

V okviru podpore klientovih virov (po)moči , se vse bolj uporablja koncept perspektive in leksikon moči avtorja Saleebeya z naslednjimi postavkami:

- dodajanje moči
- včlanjenost
- moč okrevanja
- zdravljenje in celostnost
- dialog in sodelovanje
- odpoved neverjetju

Ob tem je pomembno vedno znova vračati razgovor na osebno, konkretno, tukaj in zdaj (Kempner) ter usmerjati vprašanja klientu od problema k rešitvi, od zakaj h kako, o preteklosti v prihodnost ali v sedanjost za prihodnost.

18. KAJ JE EPISTEMOLOGIJA, EPISTEMOLOGIJA V SD?

epi = gr. iznad, zgoraj +

istamai = gr. stati, nahajati se, biti trden, stabilen +

logos = gr. beseda, jezik govor

= epistemologija kot "jezik na katerem stojimo"

Epistemologijo si razlagamo kot temeljne predpostavke, na podlagi katerih spoznavamo skozi delovanje in delujemo skozi spoznavanje. Pomemben je pojem epistemološke spremembe.

Epistemologija kot znanost proučuje strukturo pogojeno in določeno vsebino ter način zaznavanja, razmišljanja, verovanja živega organizma.

Razlikujemo: eksperimentalno in kibernetično epistemologijo.

Eksperimentalno epistemologija raziskuje biološko strukturo organizma, ki zagotavlja vsebino in način spoznavanja in delovanja.

Kibernetična epistemologija proučuje jezik, razumevanje živih bitij, ki z razlikovanjem, interpretiranjem "oživljajo" predmete, da jih lahko zaznajo, o njih mislijo, z njimi ravnajo

19. POMEN KIBERNETIKE II. REDA ZA SD

Za odnose v SD je značilna kibernetična krožnost, saj je vplivanje sd in klientskega sistema vzajemno. Proizvodi njihovih procesov se vlagajo v nadaljnje procese.

V SD imamo še kako opraviti s slepimi pegami tako nas samih – sd kot uporabnikov psih.soc.pomoči. Z zavestjo o neizogibni slepi pegi lahko prispevamo k premiku našega spoznavanja in razumevanja od »ne razumem, da ne razumem« k »razumem, da ne razumem«

Pomembne je delež naših preteklih izkušenj in kako si razlagamo klientove probleme. Klientova resničnost ni naša resničnost, a je enako legitimna. Čeprav uporabljamo iste besede, jih vsak posameznik doživlja na sebi lasten način.

SD in kibernetiko II. reda povezuje njuna naravnost opazovati odnose, udeležence, dogodke, probleme. Soc.delavec se lahko na najrazličnejši način približa klientskemu načinu doživljanja problema. Soc.delavec ima možnost in strokovno znanje da vedno znova opazuje situacijo s položaja od koder vidi nove dimenzije problema in razvija alternative običajnim vzorcem ravnanja.

Pomembno je podobno razumevanje komunikacije med sd in klientom, tako verbalne kot neverbalne.

Tako SD kot kibernetika II. reda operirata z naslednjimi pojmi:

- upoštevanje drugačnosti,
- celovit, odprt prostor, ki ne obravnava primer le po načelu vzrok – učinek,
- razvoj psihosocialne interakcije na način spirale, to je nenehno nadgrajevanje dosedanjega dela
- uporaba in vzajemno sporočanje povratnih informacij vseh udeleženi v problemu

20. PRESTRUKTURIRANJE SIMPTOMA V PROSTORU IN ČASU

????

21. VPRAŠANJE ČUDEŽA, V REŠITEV USMERJENA (konkretno)

Vprašanje čudeža: npr.: pridete domov iz službe in vaša hčerka vam pove, da je naredila vse tri popravne izpite, na kaj bi najprej pomislili? Zamislite si, da greste spat in Vprašanje čudeža pomaga klientu vizualizirati situacijo in ga vzpodbudi k aktivnem razmišljanju in iskanju rešitev. Pomembno je da zna soc.delavec v tem vztrajati in klienta vzpodbujati.

22. EKSPLITNO – IMPLICITNO

Paradoks, ki ga uporabljamo v svetovalne in terapevtske namene, lahko opišemo kot strategijo preokvirjanja klientovega dosedanjega neučinkovitega vzorca reševanja problema v uspešen in učinkovit način, ki povzroči spremembe v smeri zelenega razpleta problema.

Za razliko v klasične *implicitne* »nežne umetnosti preokvirjanja« (Watzlawick) gre pri uporabi nekaterih strategij paradoksa (na primer pri predpisovanju simptoma) za njeno *eksplicitnejšo*, udarnejšo različico, ki ima pogosto nepričakovane učinke.

V obeh primerih pa velja, da to, kar se kot rezultat preokvirjanja spremeni, ni situacija, temveč pomen, ki ji ga oseba pripisuje.

Saltzer opredeljuje razliko med preokvirjanjem in predpisovanjem simptoma: ključna razlika

Med preokvirjanjem in predpisovanjem simptoma je v tem, da je prvo bolj implicitno drugo pa bolj eksplicitno.

23. RAZLIKA MED SPREMEMBAMI 1. in 2. reda:

Sprememba 1. reda: To so spremembe elementov znotraj sistema; sistem ostaja nespremenjen. Recimo pri sestavljanjih (puzzle) si omejen v tem okviru. Ali sestaviš to kar naloga (npr. vaja na predavanjih: poveži vse pike med sabo v štirih potezah) od tebe zahteva ali pa nič - ne moreš sestaviti kar nekaj novega. Lahko samo vse premešaš in kombiniraš znotraj sistema

Spremembe 2. reda:

- privedejo do spremembe sistema, prehod v drugi red
- so novi, pogosto predstavljajo paradoksalni elementi v procesu spreminjanja → vedno predstavljajo diskontinuiteto, so preskok v nov sistem, zato se zdijo nelogične in paradoksalne.
- uporabljajo se kot ključ tisto kar je v spremembah 1. reda kot rešitev
- nanašajo se na situacijo tukaj in zdaj - osnovno vprašanje je kaj se dogaja in ne zakaj se dogaja. V socialnem delu sta pomembni obe spremembi!!

Pojav sprememb II. reda je tak, da spremeni sistem kot celoto, saj gre za spremembo v sklopu pravil, ki določajo strukturo oz. notranji red sistema.

Primer: obleganje gradu

Čakali so tisti v gradu in tisti, ki so oblegali grad. Nihče ni naredil poteze, obe strani sta upali, da se bo nasprotnik vdal. Spodaj so čakali, da jim v gradu zmanjka hrane; zgoraj pa, da se nasprotnik spodaj naveliča in odide (to je razmišljanje 1. reda - ko nič ne spremeniš, si neodločen!)

Potem se je poveljnik v gradu domislil (nore!) rešitve: čez obzidje je odvrigel zadnjo vrečo hrane, čeprav se vojščaki s tem niso strinjali. Ampak...tisti, ki so grad oblegali so mislili, da imajo hrane na pretek, da jim je še ne bo zmanjkalo- in so odšli, ker se jim ni zdelo vredno čakati! In v gradu so bili rešeni!

Poveljnik je torej razmišljal širše, izven ustaljenih, »normalnih« okvirjev!!

24. RAZLIKA MED KIBERNETIKO 1.in 2. reda:

Kibernetika 1.reda: kibernetika opazovanih sistemov predpostavlja objektivistično paradigmo, nepristranskega opazovalca, ki opazuje in objektivno opisuje zunanji svet. Opazovani svet opisujemo s pomočjo odnosa med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami, med inputom (npr.pričakovanje uporabnika ki vstopa v odnos pomoči in outputom (spremenjeno ravnanje uporabnika)._

Zakaj je kib. 1. reda, kibernetika opazovanih sistemov? Zato ker se postavimo v položaj »nepristranskega« opazovalca, ki opazuje svet »tam zunaj« na tak način, da »prepozna« dogodke, ki so videti med seboj povezani v smiselni niz ali celoto.

Kibernetika 2.reda: kibernetika opazujočih sistemov, opazovanje z udeležbo:

Karkoli se izreče, izreče opazovalec (Maturana). Resničnost je funkcija dogovora vsaj dveh opazovalcev oz. udeležencev v sistemu, njunega soglasja o nečem kot o resničnem od tod izvira neponovljivost in nepredvidljivost vsakokratne interakcije med socialnim delavcem in porabniškim sistemom (Šugman Bohinc).

25. DVOJNA VEZ V PARADOKSALNI DRUŽINSKI KOMUNIKACIJI (navedi sestavine)

1. Dvoje ali več oseb, od katerih lahko eno opredelimo kot »žrtev« (običajno je to mati)
2. Ponavljajoče se izkustvo v doživljanju žrtve, tako da se ta navadi pričakovati strukturo dvojen vezi
3. Primarna negativna prepoved v dveh možnih oblikah: a) »Ne delaj tega, sicer te bom kaznovala«, b) »Če ne boš naredil tako....., te bom kaznovala«.

Učni kontekst temelji bolj na izogibanju kazni, kot na iskanju nagrade. Primeri kazni: odtegnitev ljubezni, izražanje sovraštva ali jeze, zapustitev (kot izraz starševske skrajne nemoči)

4. Sekundarna prepoved. Običajno sprejme otrok prepoved izraženo z neverbalnimi znaki, ki spremljajo verbalno sporočilo. Npr: »Ne misli, da je to kazen, »Ne glej v meni kaznovalca.«

5. Terciarna negativna prepoved preprečuje žrtvi pobeg iz situacije

6. Potem ko se je žrtev enkrat naučila zaznati svet skoz vzorce dvojen vezi, niso več potrebne vse sestavine. Katerikoli del te strukture lahko pri žrtvi vzpodbudi paniko ali bes.

26. PRIDRUŽEVANJE

Stopimo k uporabniku, kjer on stoji, se mu približamo. Podpremo njegove vire moči, da zmore narediti korake, ki jih do sedaj ni zmožel. Raziskujemo vire s katerimi razpolaga, da bo lahko stopil naprej.

27. ODPRT PROSTROR ZA RAZGOVOR

Klientu ponudimo, povabimo, da pove sovjo zgodbo, da pove kam bi rad šel....

Ne postavljamo vprašanj DA / NE

Za vsakemu uporabniku moramo imeti zavest, da jaz o njem nič ne vem, nisem ekspert za njegovo življenje.

- Uporaba metodičnih načel systemskega soc.dela (Lussi): instr.def.prob., vsestranske koristi, kontakta, interpozicije, soc.ekolo.načelo, aktivni.nara.sos.mrež, pogajanje, sodelovanje in odpiranje problema
- Odprtost za preizkušanje reda spremembe potrebne za rešitev problema
- Primeri preokvirjanja: perspektiva moči, viri moči
- Osebno konkretno tukaj in zdaj (konkretizirati, iz preteklosti v sedanost, uporaba lestvice od 0 – 10, od problema k rešitvi) Lahko spremenijo pogled na preteklost, ne pa preteklosti
- Uporaba paradoksa
- Pripovedovanje zgodb, pravljic
- Izjeme
- Vprašanje čudeža (zamislite si da greste spat in)
- Vprašanje smisla (opisali ste mi svojo zgodbo, mogoče bo čudno zvenelo, zanima me, ali je to imelo kakšen smisel, kaj vam je to dalo ...)
- Pomembno si je postavljati minimalne cilje (kaj ste pa danes razmišljali, se vam je zdelo vredno priti...)

Implicitni feedback: samoumevno

Eksplicitni feedback: izrazimo neko informacijo

28. OPAZOVANJE PO MODELU KIBERNETIKE I. REDA V KONTEKSTU PSIH.SOC.POMOČI

Predpostavljamo, da obstaja svet »tam zunaj«, svet ki je predmet našega opazovanja, svet, ki obstoji sam na sebi in ga ni mogoče odkrivati. Tako opredeljeni svet je lahko osebni svet klientskega sistema (uporabnika, para, družine) ali družbeni svet.

Naše opisovanje tako opredeljenega sveta lahko ponazorimo z modelom kibernetike I. reda, ki je kibernetika opazovanih sistemov.

Zakaj opazovanih? Zato ker se postavimo v položaj »nepristranskega« opazovalca, ki opazuje svet »tam zunaj« na tak način, da »prepozna« dogodke, ki so videti med seboj povezani v smiselni niz ali celoto.

Delovanje takega sistem si lahko ponazorimo s predstavo črne škatle, v katero na eni strani vodi tisto, kar vanjo vložimo, torej input (klientova motivacija, potrebe, pričakovanja), iz nje pa na drugi strani izhaja rezultat delovanja sistema, output (čustva, zaznave...) V škatli se zgodi transformacija inputa v output. Črna škatla je razumevanje neznanega kar opazujemo. Pri tem naj bi si človek prizadeval ustvariti take kognitivne opise črnih škatel, da bodo te videti znane – bele.